

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת שמות תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ע"ד

בארץ לדוגמא לו, אדם יש לו ראש והארץ יש לה ראש וכו', אדם יש לו ערוה והארץ יש לה ערוה שנאמר (בראשית מב-ט) לראות את ערות הארץ באתם ע"כ. וכיון שמצרים היא ערות הארץ על כן יושביה הם שטופי זמה.

ונוסף על זה, הלא מבואר ברמב"ם (ה' דעות ו-א) דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר (משלי יג-ב) הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים ע"כ. ומקרא מלא (תהלים קו-לח) ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם. וכאשר היו ישראל שרויים במצרים שנים רבות, נתדרדרו ישראל, וקיבלו זרע קודש תכונת ארץ מצרים ויושביה. וכמו שפירשו וירעו אותנו המצרים (דברים כו-ו). ולכאורה היה הכתוב צריך לומר וירעו לנו. אך הכוונה שהמצרים השפיעו עלינו כל כך, עד שאנחנו עצמינו הפכנו להיות רעים ע"כ. ועל כן אמר עליהם הכתוב, 'ותמלא הארץ אותם', היינו שתכונת ארץ מצרים וטומאתה מילאו את נפשותם של ישראל, ובתוך תוכם קיבלו תכונתם להיות נעשו כמותם למחצה לשליש ולרביע.

וכמו כן אנו בגלות אמעריקא, שהיא מדינה של חירות, איש כל הישר בעיניו יעשה, ומצד אחד מעולם לא

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אותם (א-ז). בכלי יקר דקדק דהוי ליה למימר ותמלא הארץ 'מהם', מהו 'אותם' ע"ש. ועדיפא יש להקשות כיון דקרא מספר מעשיהם של ישראל, ובני ישראל פרו וגו', הוי ליה לסיים 'וימלאו את הארץ', דוגמת מה שנאמר בבלעם הנה כסה את עין הארץ (במדבר כב-ה), ולמה ייחס הדברים להארץ, ותמלא הארץ אותם.

ונראה כי ידוע שכל ארץ יש לה תכונה מיוחדת שמשפיע על יושביה, וכדאיתא ברש"י (במדבר יג-ח) יש ארץ מגדלת גבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים, יש מגדלת אוכלוסין, ויש ממעטת אוכלוסין (תנחומא ו) ע"כ. ולכן גם כל אומה יש לה תכונה שונה. ובמתן תורה החזיר ה' על כל אומה ולשון, וכמבואר בפסיקתא (רבתי כ) שעשו לא רצה לקבלה שכל עצמם חיותם על החרב, בני עמון אמרו שכל עצמם הם ניאוף, ובני ישמעאל אמרו כל עצמם גניבה וגזילה ע"ש. [ועיין בשם משמואל (פ' דברים תרע"ט) שגם בהשפה של האומה טמון בה כח רע, שמושך לרעת האומה. וכמו שהגיד כ"ק אדמו"ר הרי"מ זצ"ה מגור, על לשון צרפת שמושכת לניאוף ר"ל עכ"ד].

ואמר הכתוב (ויקרא יח-ג) כמעשה 'ארץ' מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו, וברש"י שמעשיהם מקולקלים מכל האומות, ואותו מקום שישבו בו ישראל, מקולקל מן הכל (תו"כ יח-קלח) ע"כ. ומצרים שטופי זמה הם שנאמר (יחזקאל כג-ג) זורמת סוסים זרמתם (רש"י בראשית יב-ט). והטעם הוא, דאיתא במדרש (קה"ר א-ב) כל מה שברא הקב"ה באדם ברא

פירוש לסיבת יציאתם מארץ מצרים הוא הסובב עכבת הדבר עד החודש השלישי, והראיה כי כשקרבו ימי הכשרתם, בו ביום נסעו בו ביום באו, והוא אומרו ביום הזה פירוש שנסעו, בו ביום באו ע"כ. ולכן התחיל ה' מתן תורה, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שם כ-ב), כי אז בגמר ספירת השבעה נקיים נגמרה יציאת ישראל ממצרים, כי עד אז עדיין היה המצרי בתוכו, וכעת נטהרו מטומאתם ונשלם הוצאתם ממצרים. וזהו שאמר 'חמשים' עלו בני ישראל ממצרים, שנצרכו עוד לספור שבעה שבועות לספירת נקיים, שביום החמשים אז עלו לגמרי ממצרים.

*

והנה הכתוב אומר, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה וישמע אלקים את נאקתם וגו' (ב-כג). ולכאורה הויה ליה למימר ותעל שועתם מן העבודה אל האלקים. אך ענינו נראה, כי ישראל קדושים לא התרעמו על ה' כל ימיהם במצרים על גורלם, וקיבלו גזירת ה' מאהבה, וכמו שכתוב (דברים ו-י) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, ודרשו חז"ל (ברכות נד.) בכל מדה ומדה שמודד לך הויה מודה לו [נמדות המדידות לך בין מדה טובה ובין מדת פורענות], וחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, לקבלונהי בשמחה [לברך על מדת פורענות בלבב שלם] ע"ש. והרה"ק מוהר"ש מבעלזא זי"ע פירש הכתוב (שמות א-ז) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, שנתעצמו מאד במדה של בכל 'מאודך', להודות לה' על כל מדה ומדה שמודד לו.

אמנם ידוע פירוש הכתוב, שוש אשיש בהוי"ה תגל נפשי באלקי (ישעיה סא-ז), כי הן אמת שחייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, במה דברים אמורים, אם הרעה נגעה רק אליו, אבל אם נגעה אל הזולת אסור עליו לשמוח בה, אלא אדרבה עליו להשתתף בצערו. וזהו שוש אשיש בה', בזמן של 'הוי"ה', היינו מדת הרחמים, כאשר ניתן לי שפע טובה אזי יכול אני לשמוח וגם לשמח אחרים, 'שוש אשיש' בכפל. אבל 'תגל נפשי באלקי', בזמן של 'אלקי', היינו מדת הדין, כאשר נגעה אלי הרעה, אזי רק אני יוכל לשמוח, שכן חייב אדם לברך על הרעה. אולם אי אפשר לי לשמח אחרים, שכן הזולת אין לו לשמוח באסוני ע"כ.

היה לישראל בגלותם מצב כזה, שיכולים לעבוד את ה' כרצונם, בסתר ובגלוי, ואין אומר ואין דברים ואין מונע. אבל מצד השני החירות הזו נותנת מקום לכל אדם להגיע לכל מקום טומאה וזוהמא, ואין תוכחה לאחרים, גם אבות לבנים, וחוצפא יסגי, שיכול לעשות כל מה שרצה, ואין להתערב ולומר לו דיעות. והיא מקום שורש של כל התאוות. ותכונת הארץ ויושביה משפיע על כל אחד, להיות בתוך תוכו מקליפת הארץ, והימים הללו מסוגלים לטהר כל אחד את עצמו מהטומאה ששוררת בקרבו.

*

ובהגדה דברי יואל כתב לבאר מה שאנו קורין גאולה זו בשם יציאת מצרים, דיותר נכון לקרותו יציאת ישראל ממצרים, כי לא המצריים יצאו אלא ישראל יצאו מהם. וכתב דבמשך הזמן שהיו ישראל במצרים נכנסה טומאת מצרים בלבות בני ישראל, עד שהמלאכים שאלו מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה והללו וכו'. ואם כן אף שיצאו הגופים של ישראל מארץ מצרים, מכל מקום הטומאה של מצרים היתה עדיין מונחת בהם, וטומאה זו היתה מלווה אותם גם ביציאתם. אבל הקב"ה עשה חסד עם ישראל שהוציא גם הטומאה של מצרים מתוכם, והסיר מהם לב האבן ונתן להם לב בשר, ורוח חדשה נפח בתוכם. ועל זה אנו משבחים הגאולה ההוא, כי לא רק שישראל יצאו ממצרים, אלא היה גם יציאת מצרים, שהוציא טומאת מצרים מתוך בני ישראל עכ"ד.

ונראה דזהו שאמר הכתוב, וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים (שמות יג-ח), כי יציאת גופם ממצרים היתה בליל פסח, אבל עדיין היה בהם בתוך תוכם התכונה שקבלו בנפשם מטומאת מצרים, וכמבואר באור החיים הק' (שמות יט-א), בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני, דלכאורה תקשה למה נתעכב ה' מתת התורה עד חודש השלישי, כי מן סימני האהבה היא שלא יתעכב חושק מבא לחשוקתו וגו'. אשר על כן בא הקב"ה ונתן אמתלא לדבר, כי לא מיעוט החשק הוא הסובב, אלא לצד הכשרת החתן, כי לא היו ישראל ראויים לצד שהיו בארץ הטמאה והיו לנדה ביניהם, והוצרכו לספור ספירת טהרתם שבע שבתות כדרך ז' נקיים אשר צוה ה' לזבה (וזהו ח"ג צ:ז). והוא אומרו לצאת בני ישראל,

וכמו כן היו ישראל במצרים, כל אחד קיבל צער עצמו באהבה, אבל היה כואב להם צער חבריהם, ולא יכלו נשוא צרות ישראל, שאחיהם משתעבדים בכובד השיעבוד, אשר זהו מצות התורה להשתתף בצערותן של ישראל (עיין תענית יא.).

אמנם גם בצרת האדם לכשלעצמו, הרי אמרו (סנהדרין מו.) בשעה שאדם מצטער [שפורענות באה עליו בעונן], שכינה מה לשון אומרת [באיזו לשון היא קובלת ומתנודדת עליו], קלני מראשי קלני מזרועי [כמו שהאדם שיגע ועיף אומר ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי]. אם כן המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים ע"כ. ובגמרא (תענית טז.) ולמה נותנין אפר מקלה על גבי תיבה, אמר רבי יהודה בן פזי כלומר (תהלים צא-טו) עמו אנכי בצרה. ריש לקיש אמר (ישעיה סג-ט) בכל צרתם לו צר ע"ש. הרי לנו כי גם האדם הגרוע ביותר, שעובר עבירה במזיד, והתיר עצמו למיתה, גם כן הקב"ה מצטער עמו, ואומר קלני מראשי קלני מזרועי, ומכל שכן ביהודים כשרים שמצטער עמהם בצרתם. ויסופר על הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שכאשר נתפס לבית הסוהר קיבל זאת באהבה, ואמר (תהלים כג-ד) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע, רק מה שכואב לי, הוא כי אתה עמדי, שבכל צרתם לו צר.

ועל דרך זה היתה תפלתם של ישראל במצרים. הצער של עבודת הפרך הנוגע לעצמו קיבל כל אחד זאת באהבה ובשמחה, אבל הצער של חבריו כאב לו, וביותר צערו של הקב"ה אשר עמו אנכי בצרה, כאב להם יותר מצער העבודה עצמו. וזהו שאמר הכתוב, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, אבל לא זעקו על צער העבודה, אלא יזעקו שועתם אל האלקים, שועתם אל צער האלקים שמצטער עמהם בצרתם, עלה יותר מן הצער של העבודה ששיעבדו בהם בפרך, כי זה היו מקבלים באהבה, אבל לא כן צער השכינה.

ולכן יושמע אלקים את נאקתם, כי בשעה שאדם מתפלל על צערו, יתכן שאין הוא ראוי להענות, ויש קיטרוגים למעלה על ישועתו, אבל כאשר שועתו היא על צער השכינה, אז מי לא יחוס למעלה על צער השכינה, ואין

שטן ואין פגע רע למנוע שתעלה תפלתו. ומה גם שאמרו חז"ל (בבא קמא צב.) כל המבקש רחמים על חבריו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה ע"כ.

וזהו שאמר ה' למשה, ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים, ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו, כי ידעתי את מכאוביו (י-ג). ולכאורה צריך ביאור כפל הלשון ראה ראיתי. וגם מה שסיים כי 'ידעתי' את מכאוביו. אמנם מצינו ידיעה שהיא מלשון חיבור, על דרך שנאמר (בראשית ד-א) והאדם ידע את חוה אשתו. ואמר ה' 'ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים', אני רואה בהם שתי ראיות, חדא, את גדול העוני והשפלות שעובר עמי במצרים. שנית, אני רואה שעם כל זה הם לא צועקים עבור צרת עצמם אלא בשביל צער השכינה, ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו 'כי ידעתי את מכאוביו', עבור שאני גם כן מחובר עם כאביהם, וזהו שכואב להם ביותר. ועל תפלה כזו אין קיטרוג, וארד להצילו מיד מצרים וגו'.

*

וזהו הענין שהתגלה ה' למשה בלבת אש מתוך הסנה, וירא והנה הסנה בוער באש, והסנה איננו אוכל (ג-ב). וברש"י מתוך הסנה, ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה ע"כ. ומקורו במדרש (תנחומא יד) אמר הקב"ה כתבתי בתורה עמו אנכי בצרה, הם נתונים בשיעבוד, ואף אני בסנה ממקום צר, לפיכך מתוך הסנה שכולו קוצים ע"כ.

ויש להוסיף דאיתא בגמרא (ראש השנה יז.) מאי דכתיב (ישעיה סו-כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, כי תולעתם לא תמות, ואשם לא תכבה וגו', דפושעי ישראל בגופן וכו' יורדין לגיהנם ונידונין בה י"ב חדש וכו', אבל המינין והמסורות [מלשינים שמוסרין ממון ישראל ביד העובדי כוכבים] וכו', יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר ואשם לא תכבה ע"כ. ואם כן הרשעים היותר גרועים בישראל, המה הסנה הבוהר באש והסנה איננו אוכל. וגם ברשעים הפחותים ביותר גם כן עמו אנכי בצרה. ולכן הגם שישראל במצרים הם בדיוטא התחתונה. וכמבואר ברש"י, וירא משה (ב-ד) דאג על שראה בישראל רשעים, דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל ע"ש. אבל בהיות שה' שוכן בסנה, גם כאשר הם ברשעותם במצב אשר אשם לא

שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים (חולין ס: ע"כ).

הרי לנו גודל כח התפלה, אשר כל עשבים ודשאים והירקות והפירות והתבואות, שהם חיי נפש של כל הברואים, היו עומדים על פתח הקרקע לצאת, אבל לא באו לכלל אכילה, עד שעמד אדם להתפלל עליהם, ואחר תפלתו ירדו הגשמים ויצאו לאור עולם. וכמו כן הוא תמיד בכל צרכי האדם, מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, אבל צריך תפלה שיגיע לידו. וזהו שאמר יחיינו מיומים, סדר החיים שלנו נוכל ללמוד מיומים, מהשני ימים שעמדו מזונות כל העולם על פתח הקרקע, שנבראו ביום השלישי, ועמדו כך יום הרביעי ויום החמישי, ורק 'ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו', שאז נברא אדם הראשון ביום השישי והתפלל עליו, ואז נעשה קיום להבריאה שיוכלו לחיות, ומזה נדעה ונרדפה לדעת את ה', נלמוד על כח התפלה, 'ויבוא כגשם לנו', שלא המטיר ה' או על הארץ, כי אדם אין לעבוד את האדמה, עד שעמד אדם הראשון והתפלל.

וכמו כן היה במצרים, בכח התפלה הקדים ה' זמן הגאולה שהיתה נקבע רק לאחר ארבע מאות שנה, אבל כאשר אנחו בני ישראל ויצעקו, ותעל שועתם אל האלקים. וזהו שאמר רבבה כצמח השדה נתתיך, כמו שצמח השדה בעת בריאתם יצאו לאור עולם בכח התפלה, כן נתן ה' את ישראל בהיותם במצרים, שאחר ריבוי התפלה זכו להגאולה. וזהו מוסר השכל להתעורר על חשיבות התפלה על כל הדברים המעיקים להאדם, הן בגשמיות, פרנסה ובריאות ונחת, והן בדברים הרוחניים, להתעלות בתורה, ועל דרך שפירשו (מגילה כח.) שמעתא בעי צילותא, דכדי להגיע להבנת התורה צריכין תפלה. ובימים הללו יש להרבות בתפלה שיזכה לתשובה שלימה, לתקן הכל בחיים חיותו, עדי נזכה לראות בשמחתן של ישראל בב"א.

תכבה, ושועתם של ישראל היא עבור צער השכינה, הנני נותן לב לגאלם. – ויש בזה חיזוק גדול לכל אחד, שבכל מצב שהוא נמצא, גם בדיוטא התחתונה, הקב"ה אוהב אותנו, ובכל צרתם לו צר, ועדיין חביבותיה גבן.

*

והנה אמרו (ראש השנה טז:) צעקה מקרע גזר דינו של אדם, דכתיב (תהלים קז-כח) ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאים ע"כ. וכן היה בישראל במצרים, שאין לך גזר דין מפורש יותר ממה שאמר ה' לאברהם, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו' ארבע מאות שנה (בראשית טו-ג), וכאשר עלה שועתם לה' הוציא אותם כמעט בחצי ימים. והוא כי כח התפלה עצום מאד, וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת.

והנביא אומר על בני ישראל במצרים, (יחזקאל טו-ז) רבבה כצמח השדה נתתיך. ולפי פשוטו הכוונה על ריבוי הבנים במצרים, ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד. אמנם אכתי הדמיון לריבוי כצמח השדה נראה לכאורה מוגזם. אך יש לומר בהקדם לבאר מה שאמר הכתוב (הושע ו-ב) יחיינו מיומים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, ונדעה נרדפה לדעת את ה' וגו', ויבוא כגשם לנו וגו'. ונראה כי מצינו בבריאת העולם שנאמר ביום השלישי, ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא וגו', ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו' (בראשית א-יא). ולהלן נאמר (ב-ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה. וברש"י וכל עשב השדה טרם יצמח, עדין לא צמח. ובג' שכתוב ותוצא, לא יצאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו'. ולמה, כי לא המטיר. ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע

הגליון הזה נתגדב על ידי

לעילוי נשמת			
		הרב ר' משה יעקב פישער שליט"א לרגל השמחה השרויה כמעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	
הרב ר' שמואל פערלמאן שליט"א לרגל השמחה השרויה כמעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות		הרב ר' משה יעקב פישער שליט"א לרגל השמחה השרויה כמעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	
מוה"ר ר' שניאור זלמן ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו כתגלחת בנו למול טוב	מוה"ר ר' פנחס שטראהלי הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' נתן וועקסלער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שלום שפיערער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למול טוב